

УДК 81'22:122/129

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/30.212342>**Інна ЛІВИЦЬКА,***orcid.org/0000-0002-8295-948X*докторант кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації
Київського національного університету імені Тараса Шевченка(Київ, Україна) *inna.livytska@gmail.com***ГЕНДЕРНА СУБ'ЄКТНІСТЬ У СЕМІОТИЧНОМУ
ВИМІРІ НАРАТИВНОГО ДИСКУРСУ**

У поданій розвідці представлено можливі шляхи семіотичного моделювання концепту «гендер» у наративному дискурсі. У процесі критичного аналізу літератури з гендерної проблематики було встановлено переважання лінгвістичних досліджень гендерного аспекту над екстралінгвістичними дослідженнями гендеру як лінгвокультурного конструкта. Мета статті полягає в обґрунтуванні способів семіотичного моделювання концепту «гендер» в наративному дискурсі крізь призму категорії відношення: знак – людина – культура. Матеріалом дослідження було вибрано прозовий фікційний наратив англійського роману вікторіанського періоду, представлений у корпусі “Common Library 1.0: A Corpus of Victorian Novels Reflecting the Population in Terms of Publication Year and Author Gender” (2019). Теоретико-методологічною основою дослідження слугували праці Ч. Пірса, Ч. Морріса, У. Еко, М. Фуко, Ю. М. Лотмана, Д. Уест. Об'єктом дослідження є знакова організація оповідної структури наративу, а предметом – семіотичне уявлення гендерної суб'єктності в наративному дискурсі роману. Встановлено, що концепт «гендер» ототожнюється з певною соціальною моделлю поведінки як «конвенційний ідеологічний конструкт, в якому акумульовано уявлення про те, що означає бути чоловіком і жінкою в певній культурі» (Серова, 2017). Дослідження лінгвістичних та екстралінгвістичних способів репрезентації культурно-соціального конструкту «гендер» можливе через декодування символічного значення культурних та соціальних факторів, які характеризують певний історичний період або епоху. Категоризація та концептуалізація знання безпосередньо пов'язана з формуванням певних зв'язків між об'єктами, які в наративному дискурсі постають у вигляді індексів первинності та вторинності, що сприяє динамічності розгортання наративу та когерентності «макроструктури дискурсу» (Ван Дейк, 1989). Стверджується перспективність інтеграційних досліджень концепту «гендер» та гендерно маркованої суб'єктності із залученням методології психолінгвістики, соціолінгвістики та семіотики.

Ключові слова: суб'єктність, наратив, антропоцентризм, культурні коди, гендер, семіотика.

Інна LIVYTSKA,*orcid.org/0000-0002-8295-948X*Postdoctoral Research Scholar at the Department
of English Philology and Cross-Cultural Communication
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) *inna.livytska@gmail.com***GENDER SUBJECTIVITY IN THE SEMIOTIC DOMAIN
OF NARRATIVE DISCOURSE**

The paper strives to outline possible ways of semiotic modeling of the “gender” concept in the narrative discourse. Critical literature review of the gender topic has established a prevalence of purely linguistic research over the extralinguistic studies of gender, defining the latter as a linguistic and cultural construct. Current paper aims to fill this imbalance by justifying possible ways of semiotic modeling through the prism of the referential category, reflecting sign – human – world relation. The material under scrutiny has been chosen from the newly compiled fictional corpus “Common Library 1.0: A Corpus of Victorian Novels Reflecting the Population in Terms of Publication Year and Author Gender” (2019). Theoretical framework of gender and semiotic research constituted the works of Charles S. Peirce, Charles Morris, Umberto Eco, Paul-Michel Foucault, Jurij Lotman, Donna West. The focus on sign inner organization of the narrative storyline, and the subject of research constituted ways of semiotic representation of gender subjectivity in the narrative discourse of English Victorian Novel. “Gender” has been concluded to manifest itself as a certain social model of behavior, as a “conventional ideological construct, accumulating in itself common beliefs on what it means to be a man or a woman in a definite culture” (Serova, 2017). Investigation of linguistic and extra-linguistic means of gender construction and its representation is possible through decoding symbolic side of the cultural signs and social factors in a definite historical period and epoch. The categorization and conceptualization of knowledge are immediately connected with the relation between the objects, which become indexes of signification (firstness, secondness and thirdness), turning narrative into a dynamic system and compensating coherence of the discourse “macrostructure” (Van Dijk, 1989). Perspectives of further research lie in application of integrationist research methodology of psycholinguistics, sociolinguistics and semiotics to research on “gender” and gender-marked subjectivity.

Key words: subjectivity, narrative, anthropocentrism, cultural codes, gender, semiotics.

Постановка проблеми. Визначальною ознакою сучасних гуманітарних досліджень стає антропоцентризм як наслідок парадигмального епістемологічного зсуву середини ХХ століття, що викликав посилення уваги наукової спільноти до питань репрезентації «гендеру» в мові та мовленні. Результати історичних, теоретичних, емпіричних та методологічних досліджень із гендерної проблематики свідчать про наявність безпосереднього зв'язку мови та статі, що чи не вперше відображено в античній категорії граматичного роду як відображення двох стихій – жіночої та чоловічої. Твердження про вплив біологічного роду «sexus» на граматичну категорію роду «genus» активно розвивалось у межах *символіко-семантичної теорії* Я. Грімма (1864) та теорії «двох полів» В. Гумбольдта (1984) й передбачало експлікацію гендерного впливу на рецептивному та прагматичному рівні комунікації. Проте лінгвістика ХХ століття стала досліджувати питання гендеру в соціально-детермінованому ключі, як певний соціальний конструкт (соціолінгвістика) у його зв'язку з психологічними типами та когнітивними процесами (психолінгвістика) та нейронною активністю мозку (нейролінгвістика). Стаття стала не лише диференційною біологічною ознакою людини, але й її соціально-психологічною характеристикою (Ковалева, 2017: 105), а саме поняття «гендер» почало асоціюватися з певним набором культурних та соціальних норм, які висуває/формує суспільство до людини як певної біологічної статі (там само). Таким чином, «гендер» розуміється як певна «соціальна модель поведінки жінок та чоловіків, яка визначає їх роль та положення в суспільстві та його інституціях» (Серова, 2017: 3) як «конвенційний ідеологічний конструкт, в якому акумульовано уявлення про те, що означає бути чоловіком і жінкою в певній культурі» (Серова, 2017: 3).

Відповідно, дослідження лінгвістичних та екстралінгвістичних способів репрезентації культурно-соціального конструкта «гендер» у дискурсі робить можливим декодування культурних та соціальних факторів, які характеризують певний історичний період або епоху. Семіотичний аналіз гендеру як базового культурно-соціального концепту (Лівицька, 2012) здатен оприявнювати гендерно марковані стереотипи мислення, відмінності в ролях, поведінці, особливості ментальної та емоційної сфери особистості як *суб'єкта* пізнання. Тому гендерна маркованість суб'єктів пізнання стає сталою константною сучасної науки, яка продовжує викликати значний інтерес у нових культурно-історичних реаліях.

Аналіз досліджень. Сучасна гендерологія накопичила значний досвід у дослідженні гендеру. Лінгвістичні дослідження гендеру умовно поділяють на два основні напрями: *екстралінгвістичний* та *лінгвістичний*. У першому напрямі «гендер» розглядають як *екстралінгвістичний* культурний феномен, де мова слугує засобом отримання знання про особливості його конструювання (Серова, 2017). Серед зарубіжних науковців, які займаються проблемами гендерної лінгвістики, можна виокремити таких, як Р. Лакофф, Д. Камерон, Б. Прайслер, Ф. Сміт, О. Єсперсен, Д. Спендер, М. Адлер.

Лінгвістичний напрям своєю чергою фокусується на експліцитних особливостях мовленнєвої інтеракції чоловіків та жінок, виявленні специфіки гендерно зумовленої мовленнєвої поведінки. Саме лінгвістичний напрям лінгвістичних досліджень є найбільш розробленим у вітчизняній лінгвістиці, проте такий підхід залишає поза увагою дискурсивні та когнітивні виміри гендеру в їх належності до кодів культури (Ковшова, 2007:30).

Культурологічний напрям досліджень вербальної репрезентації представлено працями D. D. Hutto (2009), А. В. Кіриліної (1999), В. В. Красних (2002), В. А. Маслової (2001), М. В. Томської (2001), де процес конструювання гендерної ідентичності розглядається з позицій етнічної специфіки, «народної ідентичності» в тісному взаємозв'язку мови й етнічної культури. Ці дослідження ґрунтуються на розумінні гендеру як структурного елемента етнічної культури та є сучасним потрактуванням теорії «двох полів» В. фон Гумбольдта, викладеній у концепції єдності мови та народного духу. Початок лінгвокультурологічних досліджень мови як «засоб[у] утворення, розвитку та збереження (у формі текстів) культури» (Маслова, 2001:28) створює перспективи символічного прочитання текстів та експлікації їх культурної значущості у знаковій площині семіотики смислів.

Семіотичне дослідження знакової природи культури є певним способом «моделювання універсуму» (Андрейчук, 2012: 17) як вияв філософського осягнення людиною навколишнього світу: природи, суспільства і самої людини. Реалізація пізнання відбувається шляхом категоризації (від грец. *kategoria* – твердження; звинувачення; ознака) (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 251) як прагнення систематизації та фіксації знання про реальну дійсність. Перші спроби систематизації знань були здійснені ще Аристотелем у праці «Категорії», але кантівська філософія змінила трактування цього поняття на більш

суб'єктивістське, де категорії вважалися відображенням форм пізнання *суб'єкта*, структури його мислення (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 251). Категоризація та концептуалізація знання безпосередньо пов'язані з формуванням певних зв'язків між об'єктами у вигляді відношення та його семіотичного виміру. Грунтовний аналіз знакової взаємодії в аспекті категорії відношення, здійснений Н. І. Андрійчук (Андрейчук, 2012: 18), уможливив узагальнення знакових відношень:

1) *людина – світ, знак – світ, мислення – мовлення* в контексті дослідження мови як семіотичного феномена;

2) *означуване – означувальне, знак – об'єкт, знак – інший знак, матеріальне – ментальне, знак – інтерпретатор, конвенційне – особистісне, парадигматика – синтагматика знака* в контексті дослідження природи знаків;

3) *знак – канал передачі інформації/сприйняття, знак – код, відправник – адресат, модельована система – моделювальна система* в контексті дослідження функціонального аспекту знаків.

Зазначивши умовну автономність окреслених вище рівнів, дискурс ототожнюється з наявністю різних типів відношень, які сприяють самоорганізації його в семіотичну єдність як певну модельовану систему знаків, які утворюються в процесі комунікації. «Гендер» як культурно-соціальний конструкт, який формується в процесі розгортання дискурсу як семіозису, теж можна дослідити через наявні типи відношень, тобто через функціональний аспект знакової взаємодії в кореляціях комунікативного та дискурсивного вимірів семіозису, що становить *актуальність* дослідження.

Метою статті є обґрунтування шляхів семіотичного моделювання концепту «гендер» у нарративному дискурсі крізь призму категорії відношення «знак – людина – світ». Матеріалом дослідження обрано прозовий нарратив англomовного роману XIX століття презентований у корпусі «A Corpus of Victorian Novels» (Riddell et.al, 2019). *Теоретико-методологічною базою* дослідження гендеру в статті є праці Ч. Пірса, Ч. Морріса, У. Еко, М. Фуко, Ю. М. Лотмана). Об'єктом дослідження є знакова організація оповідної структури нарративу, а предметом – семіотичне увиразнення гендерної суб'єктності в нарративному дискурсі роману.

Виклад основного матеріалу. Лінгвістичні дослідження гендерних моделей мовленнєвої поведінки в діахронії та синхронії постійно збагачують наукове розуміння предметного рівня вияву гендеру у вигляді вербалізації, чим значно доповню-

ють інший, екстралінгвістичний напрям гендерних досліджень. У семіотичній методології аналізу предметний рівень ототожнюється з категорією первинності за Ч. Пірсом (*firstness*), що репрезентує номінативний рівень вербалізації у формах чоловічого, жіночого та метагендерного начала. Семантичний рівень номінації виступає лише початковим етапом семіотичного моделювання, який пов'язаний зі встановленням першорівневих відношень між знаком і значенням. Наступним кроком є звернення до означуваного аспекту знаку з метою його інтерпретації інтерпретантом. У такий спосіб реалізується категорія вторинності (*secondness*), як встановлення відношення між означуваним і об'єктом знаку. Отже, визначальним у процесі семіотичного моделювання є звернення до предметного світу концепту з подальшою інтерпретацією його символічного значення.

Невід'ємною складовою частиною кожної лінгвокультури є гендерна картина світу, де речі та відношення виявляються через наявні бінарні опозиції, елементи яких належать/приписуються одній із статей: жіночій чи чоловічій. Тому параметризація фемінності/маскуліності з позицій лінгвокогнітивістики та семіотики передбачає врахування гендерних стереотипів, які з часом мають здатність змінюватися (Кирилина, 1999), що, відповідно, свідчить про зміни їх концептуального наповнення (Адаменко, 2018: 30).

Гендерна стереотипність вікторіанського періоду (1837–1901) зумовлювалась специфікою вікторіанської моралі та етичного кодексу, що відображає культурні цінності, вірування, правила поведінки в суспільстві та сім'ї, ставлення до релігії, тобто культура в широкому розумінні цього слова. Прояви гендерної стереотипності полягають у маркованості мовного та комунікативного рівнів, що часто характеризується смисловою лакунарністю й асиметрією репрезентації, яку інтерпретатор намагається відновити в процесі комунікації, тобто семіозису.

У процесі відновлення гендерної симетрії в дискурсі відбувається кореляція особистісного смислу з конвенційним, суспільним, ще маніфестує соціальний вимір семіозису (Андрійчук, 2012: 18) та процес соціального конструювання ідентичності. Реалізація цього процесу відбувається як на системному (мовному), так і на комунікативному рівні, із залученням суб'єктивного досвіду суб'єктів комунікації (автора, інтерпретатора).

Залучення суб'єктивного досвіду є необхідною передумовою семіозису двох досвідів (двох світоглядів Umwelt): одного суб'єкта (experience) порівняно з досвідом іншого суб'єкта (other, otherness). У процесі подолання міжсуб'єктних

антиномій виникає (emerge) новий смисл значення (subjectivity), що врівноважує певний дисбаланс між лакунарністю та асиметрією. Рух семіотичної інтерпретації між «self» та «other» визначається «човниковим» характером й віддзеркалює семіотичну триаду знакової інтерпретації Ч. Пірса. Кількість повторів цієї човникової операції обмежується фінальною інтерпретантою (final clause), яка у виразноє найбільш ймовірний варіант інтерпретації, найбільш ймовірну гіпотезу «*hypothesis to best explanation, НВЕ*».

«Човниковий» характер знакової інтерпретації можливо простежити шляхом поабзацного аналізу наративу з увагою на засобах глобальної та локальної когезії та індексах «неприхованого смислу». Аналіз може активувати як прокурсивні, так і рекурсивні човникові реакції, залежно від локалізації рематичної та тематичної інформації. Оскільки письмовий текст передбачає залучення візуального каналу передачі інформації, особливого значення набуває *макроструктура* дискурсу, тобто його поділ на крупні складники, які характеризуються графічною, тематичною, часовою та референційною когерентністю (Т. ван Дейк, 1989), яку можна редукувати до розміру певного резюме, реферату, й навпаки, відновити до рівня дискурсу.

Тематична когерентність епізодів дискурсу, об'єднаних одним *топіком* (за Чейфом) передбачає наявність *активної* інформації, *напів-активної* та *інактивної* інформації в елементах дискурсу. Така градація інформації, за Чейфом, пов'язана з фокусованістю свідомості на певному фрагменті світу в один момент та зумовлюється лімітом короткотривалої пам'яті людини. Переміщення фокусу свідомості означає активацію певної інформації, тому особливої ролі набуває спосіб референції, як наприклад, «один референт – одна подія» (Кибрик, Плунгян, 2016).

Поабзацний аналіз епізодів наративу дає змогу досягнути процес активації імпліцитного смислу шляхом виявлення фокусу свідомості в певний момент. Першим кроком аналізу був корпусний аналіз гендерно-маркованої лексики за допомогою комп'ютерної програми *Sketch.Engine* на предмет контрастних проявів гендерних репрезентацій, а саме: в аспекті гендерної активності, яка виявлялась у наявності особистих займенників третьої особи однини та дієслівних конструкціях займенник або іменник третьої особи однини (he, she) + дієслово. З виокремлених у корпусі 31 особових та прислівних займенників найбільша частотність вживання належала займеннику «her» – 14,238 проти 8,358 випадків

вживання займенника «she» із загальної частотності займенників (total frequency) – 98,938. Частотність же присвійного займенника чоловічого роду «his» становила 11,112 випадків проти 10,015 випадків вживання займенника «he». Другим за частотністю вживання йде особовий займенник «I» з частотністю 11,112 випадків із 98,938 загальної (total). Отримані дані дають підстави стверджувати, що жіночі характеристики домінують у романах із нарацією від третьої особи, а превалювання займенника першої особи однини сигналізує про домінування відповідного типу оповіді в епістолярному жанрі роману, представленого у формі щоденника, листування тощо¹. Проте цікаво простежити зв'язок частотності вживання особових займенників та питання гендерної активності (agency) через граматичні конструкції, як-от комбінації з дієсловами та ін. (Kirilloff et. al., 2018).

У нашому дослідженні статистичні дані корпусного аналізу можуть слугувати точкою відліку та допоміжним матеріалом для виявлення лінгвістичних особливостей гендерної комунікації в таких напрямках:

- 1) особистих займенників, які допомагають конструювати гендерну ідентичність;
- 2) використання лексем із гендерно зумовленою семантикою маскулітності та фемінності: *female, male, father, mother, son, daughter, bride, groom, lady, gentleman; lord;*
- 3) використання лем слів та словосполучень із гендерною компонентою: *man/woman; boy/girl; e.g. gentlemanlike/womanlike;*
- 4) аналіз фразеологічних одиниць та ідіоматичних виразів із гендерним забарвленням: *e.g. drunk as a Lord; old wives's tales* (див. Ковшова, 2016)

У семіотичному моделюванні «гендеру» в дискурсі першочергове опертя на семантику первинного рівня (firstness) є важливим із точки зору подальшої інтерпретації знаку на рівні вторинності (secondness). Без урахування первинної конотації семіотична диференціація бінарних опозицій може не набути динаміки, необхідної для семіозису.

Так, зокрема, епізод зустрічі жінки на кораблі в романі Helen Craik “*Stella of the North, or the Foundling of the Ship*” (1802) насичений іконічними знаками, які стимулюють первинну інтерпретацію від означуваного (індекс) до означувального (репрезентамена). Наративний дискурс, у такий спосіб, формує діалогічність між екзистенційним

¹ Corpus Info: Tokens – 997,730; Words – 853,997; Sentences – 27,996; Documents – 8 (перелік романів див. Riddell et. al., 2019).

досвідом інтерпретатора та дискурсивним умовно-авторським досвідом, який розгортається в процесі інтерпретації індексів. Ключова роль індексів, як зазначав Ч. Пірс, полягає не лише у «зв'язуванні» попередніх компонентів наративу з наступними, відтворенні когезивності всієї макроструктури (West, 2018: 202), але й у стимулюванні контрфактуального міркування та абдукції щодо альтернативних варіантів розвитку сюжету. Розглянемо цей процес на прикладі: “*The first object that met his view was a tall, military-looking figure, in a blue coat, with a red collar; the latter stood high, and concealed the lower part of his face, while a large hat was so placed as to effect the same purpose above*” (Corpus²). Виділені жирним шрифтом лексеми належать до візуального коду передачі інформації та фокусують увагу на зоровому каналу інформації: детальному описові зовнішності чоловіка, з акцентом на незвичайній таємничості, що подається в градації наступних індексів: “*collar <...> concealed the lower part of his face*”, “*a large hat <...> was so placed as to effect the same purpose*”.

Завдяки концентрації опису зазначені індекси виконують стимулюючу функцію пошуку найкращого пояснення (причин таємничості). У наступних двох реченнях розкриваються мотиваційна складова частина конспіраційної поведінки чоловіка: “*After casting a cursory glance round the kitchen, he returned to the door, and presently re-entering, was followed by two sailors, bearing an armed-chair. In this homely conveyance sat a female, her head resting against the back of it; her attitude bespoke the last stage of sickness and debility; but her form and features were entirely excluded from observation by the immense quantity of covering in which she seemed enveloped*” (Corpus). Атрибутивні конструкції в поєднанні з віддієслівними зворотами слугують подальшій градації відчуття небезпеки та обережності, фокусуючись на консеквентивності дієслів та мінімалізації від-авторського коментарю. Така дистрибуція лексичних одиниць та нарація від третьої особи з акцентом на дієвому

значенні створює відповідний темпоритм оповіді та висвітлює гендерні особливості невербальної поведінки, таких як, наприклад, бінарна опозиція чоловічої активності (а *cursory glance, presently re-entering*) на відміну від жіночої пасивності (*a female, her head resting; her attitude bespoke the last stage of sickness*), хоча в цьому випадку із вимушених обставин. Подальше розгортання сюжету розкриває інші характеристики жіночого образу, цього разу акцентуючи на віковому та матеріальному стані жінки: “*A woman, apparently past the meridian of life, assisted to support her; and a third sailor carried a travelling trunk on his head, which having deposited on an old-fashioned oaken table near the window...*” (Corpus).

Таким чином, ґрунтуючись на первинному, семантичному рівні інтерпретації мовних одиниць, семіотична природа наративу спрямовує діалогічну взаємодію інтерпретатора та дискурсу в динамічне русло, змушуючи гіпотезувати щодо ймовірних варіантів розвитку подій аби подолати дискурсивну лакунарність та асиметрію, що є невід’ємними складниками письмового наративного дискурсу.

Висновки. Наведені шляхи аналізу концепту «гендер» у семіотичному вимірі наративу свідчать про необхідність застосування інтегративного підходу, із залученням лінгвокогнітивістики, психолінгвістики та соціолінгвістики в поєднанні з методологією семіотики. Дослідження лінгвістичних та екстралінгвістичних способів репрезентації культурно-соціального конструкту «гендер» у дискурсі, а саме *гендерної суб’єктності*, здатне висвітлити гендерно марковані стереотипи мислення, відмінності в ролях, поведінці, особливості ментальної та емоційної сфери особистості як *суб’єкта* пізнання. Семіотична медіація значення гендерно маркованим суб’єктом як активного актанта антропоцентричної наукової парадигми містить мало досліджений матеріал для розкриття знакового моделювання дійсності в різних жанрах та в наративі зокрема, що становить *перспективи* подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко О. В. Трансформація концептуального наповнення гендерних стереотипів сучасності. *Закарпатські філологічні студії*. 2018. № 6. С. 30–34.
2. Андрейчук Н. І. Мовний знак через призму філософської категорії відношення. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Сер.: Філологічна. 2012. № 26. С. 17–19.
3. Ван Дейк Т. А. Язык, познание, коммуникация. Москва : 1989. 312 с.
4. Кибрик А. А., Плунгян В. А. Функционализм. *Фундаментальные направления современной американской лингвистики*. Москва, 2016. 480 с.
5. Кирилина А. В. Гендер: лингвистические аспекты. Москва, 1999. 155 с.
6. Ковалева Е. и др. Сравнительный анализ гендерных моделей речевой деятельности в английском, немецком и русском языках. *Балтийский гуманитарный журнал*. 2017. Т. 6. № 4 (21). С. 105–109.

² Далі всі посилання в тексті за цим корпусом

7. Ковшова М. Л. Лингвокультурологический метод во фразеологии: Коды культуры. Изд. 3-е. Москва : ЛЕНАНД, 2016. 456 с.
8. Красных В. В. Этнопсихоллингвистика и лингвокультурология : курс лекций. Москва : ИТДГК «Гносиз», 2002. 284 с.
9. Лівицька І. А. Репрезентація гендерних маркерів англomовного політичного дискурсу. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Сер.: Філологія (мовознавство). 2012. № 96 (1). С. 376–381.
10. Маслова В.А. Лингвокультурология : учебное пособие для студ. высш. учебных заведений. Москва : Издательский дом «Академия», 2001. 208 с.
11. Серова И. Г. Социокультурный конструкт «гендер» в интерпретативном пространстве языка и дискурса : автореферат дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.19. Санкт-Петербург, 2017. 44 с.
12. Томская М. В. Гендерный аспект социального рекламного дискурса. *Гендер: язык, культура, коммуникация: Доклады Первой международной конференции*. Москва, 2001. С. 328–333.
13. Філософський енциклопедичний словник. НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ : Абрис, 2002. VI, 742 с.
14. Hutto, Daniel. D. Folk psychology as narrative practice. *Journal of Consciousness Studies*. Vol. 16. Pp. 9–39.
15. Kirilloff, G., Capuano, J. P., Fredrick, J., Jockers, M. L. From a distance “You might mistake her for a man”: A closer reading of gender and character action in *Jane Eyre, The Law and the Lady, and A Brilliant Woman*, *Digital Scholarship in the Humanities*, 2018. Vol. 33 (4). Pp. 821–844. <https://doi.org/10.1093/llc/fqy011>
16. Riddell, A. et. al., 2019. *Common Library 1.0: A Corpus of Victorian Novels Reflecting the Population in Terms of Publication Year and Author Gender*. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Common-Library-1.0%3A-A-Corpus-of-Victorian-Novels-in-Riddell-Bassett/d22e7341fd39e8df1c983c14efcf7846608c0530> (дата звернення: 03.05.2020)
17. West, D. Narrative as a Diagram for Problem Solving: Confluence Between Peirce’s and Vygotskii’s Semiotic. *Semiotics 2018: Resilience in an Age of Relation*. Pp. 201–219.

REFERENCES

1. Adamenko O. V. Transformatsiia kontseptualnoho napovnennia hendernykh stereotypiv suchasnosti. [Transformation in conceptual understanding of modern gender stereotypes]. *Transcarpathian Philological Studies*. 2018. Nr. 6. Pp. 30–34 [in Ukrainian].
2. Andreichuk N. I. Movnyi znak cherez pryzmu filosofskoi katehorii vidnoshennia. [Lingualsign viewed applying philosophy relation category]. *Scientific proceedings of Ostroh Academy National University. “Philology” Series*. 2012. Nr. 26. Pp. 17–19 [in Ukrainian].
3. Filozofskiy entsyklopedychniy slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]. NAS of Ukraine, Skovoroda Institute of Philosophy; [ed. V. I. Shynkaruk et al.]. Kyiv: Abrys, 2002. 742 p. [in Ukrainian].
4. Hutto, Daniel. D. Folk psychology as narrative practice. *Journal of Consciousness Studies*. Nr. 16, pp. 9–39.
5. Kibrik A. A., Plungyan V. A. Funktsionalizm [Functionalism]. *Fundamental directions of American linguistics*. Moscow, 2016. 480 p. [in Russian].
6. Kirilina A. V. Gender: lingvisticheskie aspekty [Gender: Linguistic aspects]. Moscow, 1999. 155 p. [in Russian].
7. Kirilloff G., Capuano J. P., Fredrick J., Jockers M. L. From a distance «You might mistake her for a man»: A closer reading of gender and character action in *Jane Eyre, The Law and the Lady, and A Brilliant Woman*, *Digital Scholarship in the Humanities*, 2018, Nr. 33 (4), pp. 821–844. URL: <https://doi.org/10.1093/llc/fqy011> (Accessed on 18.06.2020)
8. Kovaleva E. et. al. Sravnitelnyiy analiz gendernykh modeley rechevoy deyatelnosti v angliyskom, nemetskom i russkom yazykakh. *Baltiyskiy gumanitarnyy zhurnal*. 2017. T. 6. Nr. 4 (21). pp. 105–109 [in Russian].
9. Kovshova M. L. Lingvokulturologicheskiy metod vo frazeologii: Kodyi kulturyi. [Linguocultural method in phraseology: cultural codes]. 3ed., Moscow: LENAND, 2016. 456 p. [in Russian].
10. Krasnih V. V. Etnopsiholingvistika i lingvokulturologiya: kurs lektsiy. [Ethnopsycholinguistics and linguoculturology: lecture course]. Moscow: “Gnosiz”, 2002. 284 p. [in Russian].
11. Liviyska I. A. Reprezentatsiya gendernykh markeriv anglomovnoho politychnogo diskursu [Representation of gender markers in English political discourse]. *Research Bulletin. [Volodymyr Vynnychenko Kirovohrad State Pedagogical University]*. Series: Philology (linguistics). 2012. Nr. 96 (1). Pp. 376–381. [in Ukrainian].
12. Maslova V. A. Lingvokulturologiya: uchebnoe posobie dlya stud. vyssh. uchebnykh zavedeniy. [Linguoculturology: a handbook for university students]. Moscow: Publishing house “Akademiya”, 2001. 208 p. [in Russian].
13. Riddell A. et. al., 2019. *Common Library 1.0: A Corpus of Victorian Novels Reflecting the Population in Terms of Publication Year and Author Gender*. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Common-Library-1.0%3A-A-Corpus-of-Victorian-Novels-in-Riddell-Bassett/d22e7341fd39e8df1c983c14efcf7846608c0530> (Accessed on 03.05.2020).
14. Serova I.G. Sotsiokulturnyy konstrukt “gender” v intepretativnom prostranstve yazyika i diskursa. [“Gender” as a socio-cultural construct in interpretative space of language and discourse]. Summary of Doctor of Philology Thesis. 10.02.19. Sankt-Peterburg, 2017. 44 p. [in Russian].
15. Tomskaya, M.V. Gendernyy aspekt sotsialnogo reklamnogo diskursa [Gender aspect of social advertising discourse]. *Gender: language, culture, communication: Proceedings of the first international conference*. Moscow, 2001. pp. 328–333[in Russian].
16. Van Deyk T.A. Yazyik, poznanie, kommunikatsiya. [Language, cognition, communication]. Moscow: 1989. 312 p. [in Russian].
17. West, D. Narrative as a Diagram for Problem Solving: Confluence Between Peirce’s and Vygotskii’s Semiotic. *Semiotics 2018: Resilience in an Age of Relation*. Pp. 201–219.